

Lektorský posudek multimediálního vzdělávacího DVD z produkce Ústavu pro studium totalitních režimů, věnovaného soudobým dějinám – téma Kolektivizace

Předložená pracovní verze DVD splňuje, domnívám se, veškeré nároky a kritéria, jež lze na takovýto multimediální vzdělávací materiál klást. Jako celek působí zcela promyšleně a koncepčně, svou obsahovou náplní je bohatá a různorodá, takže umožňuje individuální rozhodnutí vyučujícího, co a v jaké míře se rozhodne pro výuku využít. Právě tato otevřenost a adaptabilita na situaci, kdy pro jistý typ vyučování bude DVD sloužit takřka celé, zatímco v jiném typu se dostane prostoru pouze dílčím částem, je další podstatnou kvalitou, jež tento materiál nabízí.

Oceňuji vyváženost verbální (výklad historické problematiky kolektivizace a návody na její výklad ve výuce dějepisu) i obrazové (dobové dokumenty, plakáty a filmové ukázky) složky, jež se dobře doplňují a tvoří kompatibilní celek, aniž by jedna či druhá dominovala rozsahem či způsobem podání. V tomto ohledu je třeba vyzdvihnout, že i verbální texty jsou napsány dynamicky, svižně ve smyslu kondenzovaných informací, jež zároveň nabízejí produktivní možnosti výkladu v hodinách dějepisu, ale i dalších humanitních a společenských vědních předmětů. Celé DVD je totiž založeno na poučeném a promyšleném přístupu autorů k problematice reprezentace: Dobové obrazy a dobovou řeč filmů, plakátů či obrazů nenabízejí jako něco, co by bezproblémově fungovalo jako historický důkaz. Jsou si vědomi toho, že daný úryvek je vždy jen dílčí částí většího celku, a že tudíž nemusí jisté provedení (třeba odvádění krav do JZD) mít funkci pouze ideologickou (vytvářet dojem, že takto to vskutku bylo), ale i narativní (vyprávěcí – tedy např. umožnit daným postavám projevit se jako hrdinové či padouši). V tomto ohledu musím vysoce ocenit, že daný výběr vskutku svou dekontextualizací (vybráním úryvku z širšího kontextu) vybraná díla nezkrsluje ani nereinterpretuje. Zároveň jsou ale takovýto obraz, filmový úryvek či literární pasáž v daném provedení, jež toto DVD nabízí, oprávněně použitelné i k výkladu historickému, protože původní událost (jež se odehrála a „zmizela“) re-prezentují trvalou stopou (filmovým či jiným obrazem), který spoluutváří kolektivní paměť, neboť namísto obvykle jen několika účastníků skutečné události zde oslovuje paměť desítek či státek lidí. Navíc je i záznamem trvalým, který se manifestuje opakováním (reprízy v televizi, dnešní „nostalgické“ návraty ke komunistické seriálové a filmové produkci), jímž svůj paměťový potenciál a vliv ještě zesiluje. Právě využití výrazně zkrslujících obrazů, které o problematice kolektivizace vyprodukovala česká komunistická kultura, upozorňuje – a pro výuku historie je toto poznání zcela zásadní – že k nám z minulosti nepřicházejí objektivní a

ničím nezatížená „fakta“, ale že naše poznání vzniká až interpretací, tedy schopností z dochovaných obrysů historických „stop“ vytvářet širší celky a závěry. I v tomto ohledu DVD velice sofistikovaně a smysluplně pracuje s rozlišením fakticity kolektivizace a s jejími širšími dimenzemi antropologickými či s otázkami vytváření jejích uměleckých reprezentací, jež s fakticitou obvykle nebývají v přímém souladu; i na to DVD instruktivně upozorňuje.

Jako dobře vybraná lze vnímat všechna témata (složka 02-témata), která představují problematiku kolektivizace v celé její šíři i v dostatečném propojení s dalšími dobovými událostmi a jevy. I zde vnímám přístup autorů jako invenční, a přitom přesný a promyšlený s ohledem na určení, žánr, ale i metodologii přístupu k problematice. Jako cenné vnímám i to, že dostatečný prostor byl věnován problematice obrazů venkova, jež je pro českou kulturu (a tudíž i kulturní paměť) jednou ze stěžejních složek. A opět nelze než ocenit, že autoři reflektují i problematiku moci daných obrazů, vztahu mezi příběhy a symboly atp. Právě tato schopnost postihnout problém v celé jeho šíři činí daný materiál tak výrazně odlišný od neproduktivních faktografických výčtů, jež doprovází jen emocionální apel, který ovšem nemá ve výukovém procesu žádný vlivový potenciál.

Oceňuji i to, že zevrubně představená problematika kolektivizace v historickém celku je zároveň v duchu soudobých trendů doplněna o jistou případovou studii, tedy „příběh Vyhnanic“, který dodává celku DVD konkrétnost a snad i sdělnost pro ty, jimž jsou širší konceptuální celky vzdáleny. Jako produktivní a výborně napsané vnímám i metodické listy, jež jsou dostatečně návodné, zároveň opět ale pootevřené natolik, aby se pedagog sám rozhodl, jak k výukovému využití přistoupí.

Celek DVD se mi jeví jako mimořádně zralý a podařený koncept, na němž je cenná nejen materiálová, ale i metodologická stránka, a to jak z hlediska výukového, tak i z hlediska přístupů k historii. Schopnost vstřebat, využít a domyslet soudobé koncepty historiografické metodologie činí z autorského kolektivu stále bohužel spíše výjimečné než běžné historiky.

DVD v podobě, jak mi bylo předloženo (stav k 7. 9. 2011) jednoznačně doporučuji k realizaci.

V Praze dne 4. 10. 2011

Prof. PhDr. Petr Bílek, CSc.